

Резюме

Барабаш Ю. В. Международные стандарты по правам человека: проблемы их имплементации в Украине.

В статье указаны основные понятия, в частности, международных стандартов прав человека, проблем их имплементации в украинскую правовую систему. Охарактеризованы современные проблемы, связанные с военными действиями на востоке страны и невозможностью защиты там и в Автономной Республике Крым прав человека согласно европейскому законодательству.

Ключевые слова: права человека, международные стандарты по правам человека, Конституция Украины, Пакт, Хартия, Декларация, имплементация.

Summary

Barabash Y. International human rights standards: the problems of their implementation in Ukraine.

The scientific paper has shown the main notions of the international human rights standards, the problems of their implementation into Ukrainian legal system. An attempt has been made to scrutinize the current problems, related to the warfare in Ukraine and inability to protect human rights in Eastern part of Ukraine and on the territory of Autonomous Republic of Crimea in accordance with the European law.

Key words: human rights, international standards on human rights, the Constitution of Ukraine, Covenant, Charter, Declaration, implementation.

УДК 340.12

А. М. БЕРНЮКОВ

Анатолій Миколайович Бернюков, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»

РЕЛЯЦІЙНІСТЬ В КОНЦЕПЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ А. КАУФМАНА

Нині усі правові теорії так чи інакше зводяться до відомих моделей: юснатуралізм та юрпозитивізм. Певною мірою в цьому ряду дещо відособлено можна додати інтегративістську концепцію (у спробі поєднання першого з другим) та «третьій шлях» А. Кауфмана (який, по суті, все ж, у методологічному плані, у кінцевому рахунку, спрямовується до високих ідеалів *ius*). Тож дане не змінює «розклад» ситуації в філософії права. І останні два підходи є, фактично, лише умовним розгалуженням (якщо хочете – продовженням) перших вищезазначених класичних концепцій. Разом з тим в цьому плані кауфманізм та юрінтегративізм заслуговують на окремий розгляд, принаймні хоча б для того, аби не повторювати більше помилок цих методолого-правових «експериментів». У даній же статті ставиться за мету аналіз, зокрема, одного із постулатів, на якому побудована концепція «третього шляху», а саме – категорія «реляційність». Особливої актуальності таке дослідження набуває у зв'язку з відсутністю публікацій у вітчизняній науці з цього предмета.

Отже, відомий дослідник Кауфман на початку другої половини ХХ ст. запропонував свій альтернативний онтологічний метод, що своїм корінням, все-таки, більше тяжіє до гносеології. Зокрема, він розробив концепцію динамічно-історичного правотворення. При цьому слід зазначити, що його новаторські ідеї свого часу одержали значну підтримку та отримали багато схвальних відгуків.

Кауфман формулює свою основну герменевтико-правову тезу так: «Якщо ми сказали, що відкриття права – це не простий пасивний акт субсумації, а активне будівництво, в яке суб'єкт втручається в своєму дослідженні, то це все підводить нас до висновку, що право – це не щось субстанціональне; воно не належить сфері «речей», а лише відносин. Природа права реляційна, тому що воно складається із зв'язків осіб з іншими особами та речами. Через це стає очевидним, що для юридичної думки існує тільки «відкрита система», всередині якої знаходиться лише «інтерсуб'єктивність».

У більш детальному сенсі активність – це не просте сприйняття, а передусім саморозуміння у цьому процесі. Для сприяння тому, щоб текст говорив, перекладач повинен підходити до нього, маючи «попереднє поняття» (Йозеф Ессер), «упередження» (Ганс-Георг Гадамер). Тільки тоді, коли він сам складає частини горизонту знань, ступаючи по ґрунту традиції, яку отримав, він буде знаходитися в умовах обґрунтування аргументованості «тимчасового» висновку, який з ним вже прибув. Таким чином, виконає те, що називається «спіраль», або «герменевтичне коло». Герменевтика не опускається до теорії аргументації, але вимагає її¹.

Сказавши «а», Кауфман, заперечивши необхідність пізнання «дійсного» поза рамками інтерсуб'єктивності (яка працює лише на паливі дискурсної аргументації), говорить і «б». Відкинувши таким чином онтологію, але разом з тим розуміючи, що якийсь фундамент, від якого має відштовхуватися правоінтерпертатор, все ж має бути, даний вчений пропонує замінити *ius naturale* та *lex* на «реляційність», прикріплюючи до цього власне обґрунтування такої необхідності: «Починаючи з Канта все більше утверджується думка про

те, що людина – це не лише об'єкт, а й водночас, у більш суттєвій формі – зв'язок. Людина як «істота, що говорить» виглядає як така, що направлена до іншої, горизонти розуміння якої об'єднуються в її власному розсуді. Тобто, співзануреність у ближнього не належить до сфери об'єктивного, але останній формує зі мною сферу соціально-духовну, яка стає складовою мого власного існування як своєї власної. Для суб'єктивної думки, людина як протилежна істота, опредмечується. З цього висновку випливає необхідність зміни сутнісної онтології до онтології реляційної.

Концепція відносин означає, що особа діє в рамках зв'язків з іншими особами. Вона зосереджена на цьому конститууючому фундаменті. Це саме те, що особа диференціює у відносне мислення функціоналізму, який об'єднує усіх істот в наборі їх зв'язків. Для функціоналізму не існує вже будь-якої полярності між пов'язаним і самим зв'язком; залишається тільки як такий зв'язок, який вивільнюється так до того, щоб з'явитися також як нова форма речовини. Неминучим наслідком цього є те, що усі субстанції робляться повністю взаємозамінними².

При цьому, аби не склалося враження, що Кауфман захопився і людину також прирівняв до субстанції, він робить відповідну ремарку, в контексті розгляду ним «реляційності»: «Зауважте: особа – це не субстанція, особа – це співвідношення, а точніше: одиниця структури відносин та його змісту»³. Як пояснює далі Кауфман, кожний суб'єкт «це є особа, яка знаходиться в пошуку, як феномен точки пересікання предмета і відношень, від статичності до динаміки ... Тому зверху певна реляційна онтологія в її оформленні повинна бути онтологією персональною як онтологія, яка більше впізнає не річ, а особу як типовий випадок буття»⁴.

У проекції на право уся ж ця реляційність, як онтологія відносин, означає для Кауфмана наступне: «Вищезазначена реляційна онтологія повинна бути в своїй будові онтологією людини; онтологія вже не має вважати людину річчю, а як архетип буття. Відповідно, також і онтологія права повинна бути створена як реляційно-персоналістська онтологія»⁵. Роз'яснює ж свою позицію Кауфман так: «Дискурс, процес не може існувати без «теми», без «об'єкта», який дає йому ідентичність. Цей «об'єкт» в сфері нормативної етики, теорії норм та юриспруденції – це не є дещо сутнісне (як нам говорить про це стара субстанційно-онтологічна теорія природного права), і не щось функціонально обумовлене (як, наприклад, говорить про це Луман), – а це є щось реляційне. У будь-якого порядку є характер відносин. Цю думку ми знаходимо вже у Фоми Аквінського: «*Ordo non est substantia, sed relatio*». А відносно ж правового змісту, то можна сказати, що будь-яка особа сприймається як сукупність відносин, в яких людина перебуває з іншими людьми та речами»⁶.

Продовжуючи таким чином фактично підіймати людину над правом, аби закріпити її безумовний статус творця юридичних норм, Кауфман, збільшуючи «ставки», зазначає: «Людина реалізується як особистість в її зв'язках і залежності від інших людей і речей, для добра або для зла: вона – це батько і син, покупець і продавець, злочинець і жертва, власник і крадій. Ці особисті зв'язки формують основу, «матерію» правового порядку. Те, що визначається людиною в якості кожного конкретного правового явища, не є самим по собі правом, а виступає таким як конкретні відносини, особистий зв'язок між людьми та речами. А оскільки цей зв'язок є конкретним та реальним, то він не вільний від оцінок. Але це не означає, що це відношення встановлюється раз і назавжди, але воно завжди встановлюється в кожному конкретному часі та ситуації. Самореалізація людини завжди історична. Таким чином, право також є історичним. Але право може бути тільки те узаконене, яке надає людині те, що відповідає її особистісному уявленню про нього»⁷.

«Цементує» ж Кауфман дані міркування про право, як реляційність, такою тезою: «Людина здійснює себе як особа в своєму загостреному досвіді і залежності від інших людей та речей, як добро і зло: вона – батько і син, покупець і продавець, потерпіла сторона, власник і злодій. Ці персональні відносини утворюють основу, як би «субстанцію» права, яку Вернер Майхофер називає як «структуру відповідності» можливостям. Інакше кажучи, «право як річ» саме по собі не є трансцендентальним правом, воно таким стає лише як конкретні особисті відносини між людьми і речами. Це те, що визначає будь-яке правове явище як таке. Оскільки це відношення є конкретне і реальне, то воно не вільне від цінностей. Але воно не підходить до будь-якої диспозиції. Однак це не означає, що воно не визначено також часом та ситуацією. Самореалізація людини відбувається завжди історично. Тому право також є історичним. Але завжди право зможе узаконити себе тільки завдяки тому, що надає йому людина, як особа, як має право»⁸.

Накриває ж Кауфман свою конструкцію під назвою «право як людська реляційність» дахом у вигляді підсумовуючого висновку: «Традиційна юридична методологія розуміє юридичне віднаходження як строгу логічну операцію безперервного ланцюга від верхньої до нижньої підставки, тобто так звану категоризацію; при цьому правоінтерпретатор як суб'єкт випадає з гри, об'єднуючи лише дві об'єктивні величини, закон і випадок один в одному, які не зазнають змін у собі цим актом. На противагу цьому юриспруденція інтересів, вчення про вільний розсуд і соціологічна юриспруденція визнали, що роль судді в жодному разі – не є репродуктивною в юридичному процесі віднаходження, а включає в себе продуктивні, творчі моменти. Але тільки більш нова юридична герменевтика навела доказ, що юридичне віднаходження не завжди відбувається за суб'єктно-об'єктною схемою, що скоріше суддя як правоінтерпретатор завжди перебуває в герменевтичному процесі, в якому і виробляється те саме першоправо. Іншими словами, конкретна справа існує не тільки десь поза межами юридичного процесу віднаходження, а здійснюється тільки в цьому процесі.

Проблемою є питання про те, чи існує дійсність, що визначає юридичний процес віднаходження і обмежує разом з тим його свавілля, як існуюча правова реальність. Функціоналістська неонтологічна юридична теорія повинна заперечувати її існування. Для неї право існує тільки в процесі, тобто право збігається з процесом і тому повною мірою однорідне з ним.

Онтологія субстанції не допомагає вирішити цю дилему, оскільки вона веде до повної окаменілості та застою права. Тому правильне вирішення віднаходиться в онтології людини як феномена точки перетину предмета і відносин статички та динаміки. Це є онтологія реляціонізму, оскільки саме в одиницях структури реляції та релята, і здійснюється конкретне. У персоналістській речовій онтології особа більше не пізнається як типовий випадок буття також і правом.

Основа і як «матеріал» права – це особисті відношення особи до інших осіб та речей. Вони утворюють «річ», яка себе в юридичному прояві себе і ідентифікує як таку»⁹.

У результаті в якості інструкції «з догляду» Кауфман зводить всі свої міркування про реляційність права до вимоги про те, що «ми повинні шукати ідею про право в цьому світі, поміж нас самих. Ідея про право – це ідея людини, це її уявлення про те як чи інакше це явище може бути, – але що таке «ідея людини»? Тільки тут потрібно пропонувати обдуману відповідь, яка здатна полегшити узгодженість в дискурсі багатьох учасників та їх аргументації; тому слід вести мову тільки про тимчасову відповідь, яка завжди є відкритою, вона має перевірятися теорією фальсифікації або ж виводитися з констатування того, що є квінтесенцією несправедливого права, при цьому, однак, те, що є квінтесенцією права, не може бути піддано перевірці (критерій якої останнім часом є дуже обговорюваними, особливо в рамках «критичного раціоналізму Попера). Однак, як би там не було, «що» таке справедливість і «як» її досягти – невіддільні одне від одного, будучи взаємно обумовленими. Це не еліміноване правило вписано в саме буття людей, оскільки людина є одночасно і «що» і «як», як вона є особистісно»¹⁰.

Тому в такій «онтології реляційності» саме по собі виникає питання про характер зв'язку «теорії аргументації» та юридичної герменевтики в Кауфмана. На це останній відповідає так: «Може здатися, що ми показали, що герменевтика та теорія аргументації це – протилежності та нерідні сестри. Друга переходить головним чином в аналітику, яка до цих пір була найбільшим ворогом герменевтики, і цей зв'язок все ще залишається цінним для тих, хто культивує теорію аргументації. В цьому дослідженні ми не можемо, та й не потрібно розглядати усі напрямки, які зустрічаються в теорії цього питання: перш за все тому, що як вказав Ульфрід Нейман, не існує належної «теорії юридичної аргументації». При цьому дискусійним видається й положення про те, що «топіка» та «риторика» розглядаються як спеціальні типи теорії аргументації. Експерти ж навіть не погоджуються застосовувати ідею «відкритої системи» до теорії аргументації»¹¹.

Щоб добити до кінця класичний варіант «теорії аргументації», як концепції у вигляді закритої системи в межах лише однієї логіки, Кауфман виводить її на новий рівень, розбавляючи «теорією інтерпретацій»: «Одним з основних питань, і в той же час найбільш важких, для теорії аргументації – а також й інших, таких як контрактуалізація, дискурс і загальна етика – це визначення ієрархії аргументів. Тому що, зазвичай, існують слабкі та сильні, або виграшні та програшні аргументи, і при цьому слід, опираючись на певні пріоритети, розташувати їх у певній послідовності; але: чи дійсно існує одна градація, яка базується на раціональних критеріях, і була б визначена через силу логіки? Або ж буде більш правильною, як вказав Карл Інгіш, судова практика, в якій суди «обирають від випадку до випадку ті методи інтерпретації, які могли показати задовільний результат?»¹².

Але усім цим не знімається закономірне питання про те, в чому ж тоді конкретна спільність та відмінність між «герменевтикою» та «аргументуванням» в процесі правозастосування, адже, по ідеї, вони мають йти рука об руку в процесі віднаходження «норми» для «факта»? У Кауфмана і на це мається розгорнута відповідь: «Ми щойно опинилися в самому центрі методологічної дискусії. Але перед тим, як повністю увійти у цей спір, – а це ми зробимо в іншій частині нашого дослідження, – давайте здійснимо короткий опис особливостей, які характеризують теорію аргументації:

По-перше, вже згадувана ідея про відкриту систему, або точніше те, що не існує однієї абсолютної системи, а лише один «спосіб проблематичного мислення».

По-друге, не існує вичерпного каталогу інтерпретаційних канонів, а є безмежна кількість аргументних засобів, кожен з яких повинен бути допустимим в раціональному дискурсі, вільному від обмежень.

До цих пір теорія аргументації та герменевтика йшли разом, але тепер починаються розбіжності.

По-третє, теорія аргументації є «антигерменевтичною», оскільки вважає герменевтику метафізичною ірраціональністю. В цьому вона помиляється, оскільки герменевтика є раціональною. Те, чим вона займається, є повністю або частково ірраціональні речі – оскільки саме цим є активність відкриття права – відповідно до цього девізу. Насправді ж герменевтика відноситься до ірраціонального самим раціональним способом.

По-четверте, теорія аргументації є «антионтологічною» в тому значенні, яке означає безрозсудно «онтологічний», яке переходить в «субстанційно-онтологічне», що, до речі, теж відкинуто герменевтикою. Разом із тим теорія аргументації все-таки базується на «онтологічних» основах, хоч і не на «субстанційно-онтологічних».

По-п'яте: не погоджуючись з герменевтикою стосовно її заперечення суб'єкт-об'єктної схеми, теорія аргументації захищає за будь-яку ціну «об'єктивність». І навіть більш того: принципово стверджується достатня повнота аргументних засобів і повне виключення від випадковостей. Але цій об'єктивності в такому вигляді не вдалося стати зовнішньої формою ні в природному праві, ні в позитивізмі, оскільки до цих пір аналітична теорія права цього так і не могла досягнути. У зв'язку з цим чи не варто цю передбачувану об'єктивність виставляти в якості «влади для аргументації», замість того, щоб розуміти під нею «аргументну раціональність?»¹³.

Ну що тут ще додаси, – більш ніж детально дано роз'яснення стосовно віднаходження аргументів для застосування тієї чи іншої норми в ході юридичної інтерпретації. Однак Кауфман на цьому не зупиняється

та наводить додаткові доводи на користь права-в-пізнанні. І це він здійснюється за рахунок зняття з юридичного аргументування яких би то не було обмежень: «Юридична герменевтика, як знання трансцендентальних умов за яких віднаходиться зміст письмових текстів, дозволяє пояснювати спосіб, у який було здійснене розуміння: ключовий момент юридичного методу не полягає в субсумції, але в операціях риторики та аргументації, які, у першу чергу, відкривають право, і доводять його у відкритій системі. І звідси ми можемо побачити, що теоретично, як це було підмічено деякими дослідниками, кількість можливих аргументів необмежена. Не існує виключно лише чотирьох канонів Савінії, оскільки є багато інших важливих критеріїв, таких як: зосередженість на результаті, рівність, правова визначеність, індивідуальні інтереси і надіндивідуальні, генезис правил, загальні принципи, відповідність Конституції, практичність, природа речі тощо. Як нам впоратися із усім цим, особливо в тих випадках, коли немає чіткого раціонального зв'язку в ієрархії між аргументними шляхами? Безапеляційно Карл Інґш визнає, що практика суддів полягає в «обранні від випадку до випадку тих методів інтерпретації, які призводять до задовільного результату». Або ж той, хто приймає рішення про цінність та ранг пояснювального засобу або про спосіб доказування – ... сам собі перекладає!

Будуть ті, хто заперечуватиме це судження, оскільки вони залишаються прихильниками суб'єкт-об'єктної схеми і вважають, що перше ніколи не повинно впливати на друге. Але буває, що саме в герменевтичних науках – і безсумнівно юридичної сфери – ця схема не працює»¹⁴.

Отже, максимально абсолютизуючи тезу про індивідуальність кожного юридичного випадку, Кауфман, фактично, заперечує саму можливість наявності стійкої правової типологізації у вигляді незмінних правил (в їх існуванні нібито відпадає потреба). Натомість, цим німецьким дослідником пропонується все вирішувати за процедурою «ад хок». Отже, право постає у нього плавучим і гнучким, сипким та нестійким. А відтак, і непридатним для використання в юридичній практиці. Питання ж про стійку онтологічну основу права та її детальне обґрунтування є темою для наступних наукових розвідок.

¹ Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 15.

² Kaufmann A. Qué es y cómo «hacer justicia» (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 28.

³ Kaufmann A. Recht und gewissen. Bemerkungen zum problem der rechtsgeltung / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1991. – № 24. – P. 145.

⁴ Kaufmann A. Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik / A. Kaufmann // Memoria del X congreso mundial ordinario de filosofia del derecho y filosofia social (I.V.R.). Symposia II. Volumen VI. / Coordinada J. L. Curiel B. – Mexico : Universidad nacional autonoma de Mexico, 1982. – P. 14.

⁵ Kaufmann A. Qué es y cómo «hacer justicia» (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 29

⁶ Kaufmann A. Recht und gewissen. Bemerkungen zum problem der rechtsgeltung / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1991. – № 24. – P. 144.

⁷ Kaufmann A. Qué es y cómo «hacer justicia» (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 29–30.

⁸ Kaufmann A. Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik / A. Kaufmann // Memoria del X congreso mundial ordinario de filosofia del derecho y filosofia social (I.V.R.). Symposia II. Volumen VI. / Coordinada J. L. Curiel B. – Mexico : Universidad nacional autonoma de Mexico, 1982. – P. 14.

⁹ Kaufmann A. Там само. – P. 15.

¹⁰ Kaufmann A. Qué es y cómo «hacer justicia» (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 30.

¹¹ Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 16.

¹² Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 17.

¹³ Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 17–19.

¹⁴ Kaufmann A. En torno al conocimiento científico del derecho / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1994. – № 31. – P. 12–13.

Резюме

Бернюков А. М. Реляційність в концепції юридичної герменевтики А. Кауфмана.

У представленій статті здійснюється аналіз поняття «реляційності» як одного з основних положень, на яких будується концепція юридичної герменевтики А. Кауфмана. При цьому автором висвітлюються загальнометодологічна установка даного пункту «третього шляху» в юриспруденції. В результаті цього відбувається формування розуміння наукових мотивів, що спонукали А. Кауфмана до розробки його ідей. Такий науковий погляд також дає змогу розкрити більш детально головні принципи, на яких побудована концепція кауфманізму. Нині подібного роду філософсько-правове дослідження є методологічно обґрунтованим та заслуговує на широку наукову увагу.

Ключові слова: право, буття права, філософія права, А. Кауфман, «третій шлях» юриспруденції.

Резюме

Бернюков А. М. Реляционность в концепции юридической герменевтики А. Кауфмана.

В представленной статье проводится анализ понятия «реляционности» как одного из основных положений, на которых строится концепция юридической герменевтики А. Кауфмана. При этом автором освещаются общеметодологической установки данного пункта «третьего пути» в юриспруденции. В результате этого происходит формирование понимания научных мотивов, побудивших А. Кауфмана к разработке его идей. Такой научный взгляд также позволяет раскрыть более детально основ-

ные принципы, на которых построена концепция кауфманизма. Сейчас подобного рода философско-правовое исследование является методологически обоснованным и заслуживает на широкое научное внимание.

Ключевые слова: право, бытия права, философия права, А. Кауфман, «третий путь» юриспруденции.

Summary

Bernyukov A. Relations in the concept of a legal hermeneutics of A. Kauffman.

In the presented article the analysis of the concept «relations» as one of basic provisions on which the concept of a legal hermeneutics of A. Kauffman is under construction is carried out. Thus, are lit with the author all-methodological installation of this point of «the third way» in law. Therefore, there is a formation of understanding of the scientific motives which induced A. Kauffman to development of his ideas. Such scientific view also allows to open in more detail the basic principles on which the concept of a Kauffman's theory is constructed. Now, philosophical and legal research of this sort – is methodologically reasonable and deserves on broad scientific attention.

Key words: law, being of law, legal philosophy, A. Kauffman, “the third way” of law.

УДК 340.12

В. О. ДЕСЯТНИК

Володимир Олексійович Десятник, кандидат юридичних наук, професор Київського університету права НАН України, адвокат

КРИТИЧНО-ПРАВОВЕ МИСЛЕННЯ: ПРОГРЕС НАУКИ

«Прогрес науки полягає в пробах, в усуненні помилок та в подальших пробах, керованих досвідом, набутим в ході попередніх проб та помилок. Ніяку теорію ніколи не можна вважати абсолютно надійною; будь-яка теорія може стати проблематичною, наскільки б добре підкріпленою вона не здавалася зараз. Ніяка наукова теорія не є священною та недоторканою, що стоїть вище критики».

К. Поппер.

Фундаментальна методологічна концепція критично-правового мислення полягає в тому, що наукове юридичне дослідження може здійснюватися не завдяки вкрай поширеному серед юристів-позитивістів індуктивному методу й не з допомогою популярного серед прихильників природно-правового мислення чистого дедуктивного методу, а із застосуванням наукового методу проб та усунення помилок, припущень і спростувань*.

Вітчизняна юридична наука усіх рівнів здійснює спроби виявити, розкрити істинну сутність, істинну природу правових явищ, їх приховану реальність**. Завдяки розкриттю нібито істинних сутностей правових явищ наша юридична наука формулює правові поняття, визначає значення усіх правових термінів***; на їх підставі правознавці намагаються створити досконалі, достовірні, точні, логічно несуперечливі правові концепції, надійні теорії та системи. Тобто, сучасна вітчизняна юридична наука здебільшого зосереджена на дослідженні структури наукового знання.

На противагу дослідженню структури наукового знання завданням цього дослідження є спроба розуміння, пояснення, стислого, спрощеного викладу теорії зростання наукового знання, прогресу науки, яка принесла її розробнику К. Попперу світову популярність¹. Ця теорія разом із антиіндуктивізмом, спростованістю як критерієм розмежування науки та ненауки, гіпотетичністю наукового знання його об'єктивності**** є засадами філософії критичного розуму, а отже, й пробно висунутої мною методологічної концепції критично-правового мислення.

© В. О. Десятник, 2015

* Див. докладніше мою концептуальну статтю «Критично-правове мислення» // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kul.kiev.ua/images/chasop/2014_3/CHAS14_3.pdf

** Про методологічний есенціалізм див. мою статтю «Методологія давньогрецьких філософів та сучасна філософія права» // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4, а також, особливо, мою статтю «Методологічний есенціалізм та юридичне мислення» // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup-/chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html>

*** Про критику методу визначень Арістотеля та вимоги встановити значення усіх термінів див. мою статтю «Критика методу визначень Арістотеля та сучасна юридична наука» // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup-/chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html>

**** Опис названих методологічних проблем див. в моїх статтях, опублікованих у «Часописі Київського університету права». – 2014. – № 4; 2015. – № 1–3) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup-/chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html>